

Legal Contracts of the Islamic Republic of Iran in International Financial Relations

Parviz Jahangiri^{1*}, Rahim Kamil oğlu Məmmədov²

1. Ph.D Student of International Law, Baku State University.
2. Associate Professor at the Faculty of Law, Baku State University, Azerbaijan.

ARTICLE INFORMATION

Article Type: Original Research

Pages:15-32

Article history:

Received:17 Feb 2024

Edition:03 Apr 2024

Accepted: 29 May 2024

Published online: 22 Jan 2025

Keywords:

Legal Contracts, Islamic Republic of Iran, International Financial Relations, Economic Development, Globalization, International Law.

Corresponding Author:

Parviz Jahangiri

Address:

Azerbaijan, Baku State University,
Faculty of Law.

Orchid Code:

0009-0007-5642-0804

Tel:

09155179756

Email:

Parviz.Jahangiri99@gmail.com

ABSTRACT

Background and Aim: The global economy has caused international financial law to become more important than in the previous decade, and in the meantime, the role of financial legal contracts is more important. Therefore, the main goal of the current research is to examine how the legal contracts of the Islamic Republic of Iran are related to international financial relations.

Materials and Methods: The current research is a documentary research methodology and it is classified as applied research in terms of its purpose. The community of the current research is the official and unofficial documents available in the field of contracts of the Islamic Republic of Iran in the field of international financial relations, whose validity was confirmed by the opinion of experts.

Results: The results of the research on the issues of legal regulation of Iran's financial and credit relations with global financial institutions showed that although Iran has made efforts to restore financial relations with reputable financial institutions in the world, but two factors have caused this process to become problematic: the first is the issue of international sanctions against Iran, and the second is the rules and regulations governing Iran's financial system.

Conclusion: The result of the research also shows that the government of the Islamic Republic of Iran, in order to revive its financial relations with financial institutions as well as other countries and attract foreign investments, should take measures to remove international sanctions and amend its financial and banking laws and regulations.

Cite this article as:

Jahangiri, P, Kamil oğlu Məmmədov, R. *Legal Contracts of the Islamic Republic of Iran in International Financial Relations* . Economic Jurisprudence Studies. 2025.

فصلنامه مطالعات فقه اقتصادی، دوره هفتم، شماره دوم، تابستان ۱۴۰۴

چگونگی قراردادهای قانونی جمهوری اسلامی ایران در روابط مالی بین‌المللی

پرویز جهانگیری^{۱*}، رحیم کمال اوغلو ممودف^۱

۱. دانشجوی دکتری حقوق بین‌الملل، دانشگاه دولتی باکو، آذربایجان.

۲. دانشیار دانشکده حقوق، دانشگاه دولتی باکو، آذربایجان.

چکیده

زمینه و هدف: اقتصاد جهانی سبب شده است تا حقوق بین‌الملل مالی، اهمیت بیشتری پیدا کند و در این بین نقش قراردادهای قانونی مالی اهمیت بیشتری را دارد. از این رو، هدف پژوهش حاضر بررسی چگونگی قراردادهای قانونی جمهوری اسلامی ایران در روابط مالی بین‌المللی است.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر، از نظر روش شناسی پژوهشی اسنادی است و از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. جامعه پژوهش حاضر را اسناد رسمی و غیر رسمی موجود در زمینه قراردادهای جمهوری اسلامی ایران در زمینه روابط مالی بین‌المللی است که روایی آن با نظر متخصصان مورد تأیید قرار گرفت.

ملاحظات اخلاقی: در این مقاله، اصل متن، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

یافته‌ها: یافته‌های پژوهش در زمینه مسائل تنظیم حقوقی روابط مالی و اعتباری ایران با موسسات مالی جهانی نشان داد که اگرچه ایران برای احیای روابط مالی با موسسات مالی معتبر دنیا تلاش کرده است؛ اما دو عامل باعث شده این روند مشکل ساز شود: نخست موضوع تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران و دوم قوانین و مقررات حاکم بر نظام مالی ایران.

نتیجه: دولت جمهوری اسلامی ایران برای احیا روابط مالی خود با موسسات مالی و همچنین سایر کشورها و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی باید نسبت به رفع تحریم‌های بین‌المللی و اصلاح قوانین و مقررات مالی و بانکی خود اقدام نماید.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۵-۳۲

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۸

تاریخ اصلاح: ۱۴۰۳/۰۱/۱۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۳/۰۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۱

واژگان کلیدی:

قراردادهای قانونی، جمهوری اسلامی ایران، روابط مالی بین‌المللی، توسعه اقتصادی، جهانی شدن، حقوق بین‌الملل.

نویسنده مسئول:

پرویز جهانگیری

آدرس پستی:

آذربایجان، باکو، دانشگاه دولتی باکو، دانشکده حقوق.

تلفن:

09155179756

کد ارکید:

0009-0007-5642-0804

پست الکترونیک:

Parviz.Jahangiri99@gmail.com

۱. مقدمه

بر اساس سند تاسیس صندوق بین‌المللی پول یکی از اهداف اصلی فعالیت پولی این موسسه تامین ثبات در تراز پرداخت‌های کشورها می‌باشد. در واقع، جهت بازسازی سیستم اقتصادی ویران شده جهانی بعد از جنگ دوم جهانی، سازمان دادن سیستم حل و فصل و پرداخت جدید، پرداخت کمک‌های مالی به کشورهایی که با مشکلات پیچیده اقتصادی روبرو شده بودند؛ و همچنین با هدف گسترش همکاری‌های اقتصادی، صندوق بین‌المللی پول تاسیس گردید. کشور ایران از سال ۱۹۴۵ عضو این سازمان پولی و مالی جهان گردید. صندوق جهت تامین ثبات پرداخت‌های دولت‌ها، مکانیزم‌های اعتباری مختلفی را به آن ارائه می‌دهد. اینگونه که، دولت معین از منابع صندوق بر اساس موافقت نامه‌های معامله و قراردادهای ارسال می‌تواند استفاده کند. اما صندوق در عمل بیشتر به استفاده از موافقت‌های «قرارداد معامله» ترجیح می‌دهد. این موافقت نامه علاوه بر خط اعتباری، در دو سند به صورت رسمی ثبت می‌گردد. در سند اول، حجم وام پرداخت شده، زمان، تعهدات دولت گیرنده وام، است و در سند دوم، مسائلی از جمله، سیاست ارزی دولت وام گیرنده در نظر گرفته می‌شود. صندوق اختیار توافق در مورد موافقت نامه‌های جبران خسارات، موافقت نامه‌های تثبیت و موافقت نامه‌های توسعه مالی با کشورهای کم درآمد را نیز به عهده دارد. در دوره‌های اولیه آغاز فعالیت این موسسه، حکومت ایران با تشخیص آشکار ضرباتی که از طرف امپریالیسم تحت عنوان لیبرالی کردن غربی به اقتصاد ملی می‌خورد، مدت‌های مدید علاقه‌ای به این گرایش نشان نداد. اما پس از مدتی محافل رسمی ایران تنها راه احیا اقتصاد ضعیف ایران را سازگاری دولت با مکانیزم

جدید نظام اقتصاد بین‌الملل و همکاری با اهدا کنندگان بزرگ مالی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی دیدند. در واقع، روشن شد، کشور به منظور دستیابی به رشد اقتصادی ذکر شده و همچنین بهره‌برداری از معادن خود و جلوگیری از خانم فروشی نیاز به جذب سرمایه خارجی و افزایش مراودات مالی خود دارد؛ زیرا تامین منابع مالی طرح‌ها و ارتقاء فناوری و تکنولوژی نقشی محوری در فرآیند توسعه اقتصادی دارد که این امر مستلزم عقد قراردادهای مالی در نظام بین‌المللی دارد. از سوی دیگر ایران با ۱۵ کشور دارای مرزهای آبی و زمینی است که این همسایگی، مراودات مختلف مالی و بین‌المللی را برای ایران به همراه داشته است. البته نکته قابل توجه در مورد ایران وجود تحریم‌های مختلف بین‌المللی است که باید در تدوین قوانین و مقررات و تفاهم نامه‌های مالی در نظام بین‌المللی مورد توجه قرار گیرد. به طور کلی و با توجه به مطالب بالا باید بیان داشت که قراردادهای قانونی در روابط مالی بین‌الملل از اهمیت بسیاری برخوردارند و ایران نیز کشوری است که به دلایل ذکر شده باید در این حوزه گام‌های اساسی بردارد و چون هنجارهای قوانین مالی بین‌المللی طبیعت و ماهیتی مختلط دارند؛ بنابراین پژوهش حاضر به دنبال درک این مساله بنیادین است که عملکرد جمهوری اسلامی ایران در نظام روابط مالی بین‌المللی از منظر قراردادهای قانونی مورد بررسی قرار دهد. نوآوری مقاله حاضر بررسی قراردادهای قانونی جمهوری اسلامی ایران در روابط مالی بین‌المللی است. سوال مقاله بدین شکل قابل طرح است که وضعیت قراردادهای جمهوری اسلامی ایران در روابط مالی بین‌المللی از منظر حقوقی چگونه است؟ فرضیه مقاله نیز عبارت است از اینکه: «قراردادهای ایران در نظام مالی بین‌المللی با

اصلی را در تحقق این روابط ایفا می‌کنند؛ روشن شود. مکانیزم‌های سازمانی روابط مالی بین‌المللی به طور کلی توسط فعالیت‌های سازمان‌های بین‌المللی صالحه که انجام وظایف پرداخت و توزیع بین‌المللی را در عرصه جهانی انجام می‌دهند، صورت می‌گیرد. گاهی در عمل و در نظریه این عوامل را موسسات و سازمان‌های مالی بین‌المللی نام داده‌اند.

۵-۱. موسسات مالی جهانی و روابط ایران با این موسسات

در این قسمت به بررسی موسسات مالی جهانی و روابط ایران با این موسسات پرداخته می‌شود.

۵-۱-۱. موسسات مالی جهانی

هدف موسسات مالی بین‌المللی دستیابی به ثبات، جامعیت و همکاری متقابل سیستم اقتصادی جهانی است با توجه به معیارهای اقدام، این موسسات سازمان‌های جهانی، منطقه‌ای و حتی حوزه‌های زیر منطقه‌ای در زمینه تنظیم اعتبار و اعتبارات مالی و روابط مالی و تهیه توصیه در سیاست‌های پولی، جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل اطلاعات لازم در زمینه ارز و اعتبار و امور مالی اندازه‌گیری و سنجش اهمیت علمی و عملی تدابیر و نظرات ارائه شده را بجا می‌آورد. به همین دلیل در تحقیقات علمی نقش موسسات مالی بین‌المللی به عنوان ترکیب ضروری جهانی شدن مالی و امور مالی بین‌المللی مورد قبول واقع شده است (دانیل؛ دیوید، ۲۰۱۰).

جهانی شدن در کشورهای در حال توسعه، احساس تجرید شدن سیستم‌های مالی را کاهش داده است. نوسازی جریان سرمایه و مقررات انتقال آن، رشد روابط مالی را تکان داده است. این روند ضروری و عینی تمام کشورهای جهان از جمله ایران را در بر

چالش‌هایی مانند مواجهه است؛ اما بر اساس اصل مصلحت انعقاد این قراردادها توجیه‌پذیر است». به منظور بررسی سوال و فرضیه مورد اشاره ابتدا، موسسات مالی جهانی و روابط ایران با این موسسات و همچنین موسسات مالی منطقه‌ای بررسی شده و در نهایت از چالش‌های فرار رو در این خصوص بحث شده است.

۲. مواد و روش‌ها

پژوهش حاضر از نظر روش‌شناسی پژوهشی اسنادی است و از نظر هدف در زمره پژوهش‌های کاربردی قرار می‌گیرد. جامعه پژوهش حاضر را اسناد رسمی و غیر رسمی موجود در زمینه قراردادهای جمهوری اسلامی ایران در زمینه روابط مالی بین‌المللی است که روایی آن با نظر متخصصان مورد تأیید قرار گرفت.

۳. ملاحظات اخلاقی

در این مقاله، اصلت متن، صداقت و امانت‌داری رعایت شده است.

۴. یافته‌ها

یافته‌های پژوهش در زمینه مسائل تنظیم حقوقی روابط مالی و اعتباری ایران با موسسات مالی جهانی نشان داد که اگرچه ایران برای احیای روابط مالی با موسسات مالی معتبر دنیا تلاش کرده است، اما دو عامل باعث شده این روند مشکل ساز شود: نخست موضوع تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران و دوم قوانین و مقررات حاکم بر نظام مالی ایران.

۵. بحث

قبل از تجزیه و تحلیل و بررسی مسائل مربوط به مقررات قانونی قراردادهای روابط مالی و اعتباری جمهوری اسلامی ایران با موسسات مالی جهانی، لازم است ماهیت مکانیزم‌های سازمانی که نقش

۵-۱-۲. بررسی روابط ایران با صندوق بین‌المللی پول

لازم است که روابط ایران با صندوق بین‌المللی پول در دو جهت تحلیل گردد: اول، تحلیل اقتصادی دارای اهمیت حقوقی و قانونی و در زمینه نتایج پیش بینی ها. جهت دوم، قراردادهایی است که برای همکاری در موارد مختلف اقتصادی و موافقت نامه‌هایی که موارد عام رادر نظر می‌گیرد. اول از همه باید گفت که علی‌رغم انزوای اقتصادی و مالی ایران از دهه ۸۰ ق گذشته برنامه‌ریزی توسعه اقتصادی و سال مالی کشور در مرکز توجه تحلیلی سازمانهای بین‌المللی و پایه‌ای مختلف بود (آموزگار، ۲۰۱۴). در عین حال دولت نیز به این علاقه‌مند است، چون در این حالت به نوعی از سطح عملیاتی بین‌المللی و حسابرسی مبتنی بر قانون تامین می‌شود.

موضوع مهم تاثیرگذار در روابط ایران با صندوق بین‌المللی پول، تحریم های آمریکا علیه ایران است. این تحریم ها با اقداماتی قانونی، همکاری و فعالیت متقابل افراد و اشخاص حقیقی و حقوقی آمریکا با هم‌تایان ایرانی خود در همه حوزه‌ها را ممنوع می‌کند. اولین مقررات تحریمی آمریکا علیه ایران در تاریخ ۱۴ نوامبر ۱۹۷۹ بعد از اشغال ساختمان سفارت آمریکا همراه با کارمندان سیاسی در تهران از طرف هواداران حکومت ایران بود. این تحریم با حکم شماره ۱۲۱۷۰ جیمی کارتر رییس‌جمهور آمریکا به اجرا گذاشته شد. در سال ۱۹۸۴ فروش سلاح جنگی و کمک های نظامی به ایران متوقف گردید. همچنین، در سال ۱۹۸۷، ممنوعیت معاملات و واردات کالا با متقاضیان ایران، بر پایه قانون ممنوعیت معاملات واردات کالاها از کشورهای حامی تروریسم مصوب سال ۱۹۸۵ نیز برقرار گردید. در سال ۱۹۹۵ بیل کلینتون رییس

می‌گیرد و فرار از آن بنظر می‌آید امکان ناپذیر است. چنانچه در تحقیقات علمی بدرستی روی آن تاکید می‌شود، این روند، ادغام مالی جهانی شدن بازارهای مالی است. علیرغم دوری‌گزینی برخی کشورها از این پروسه، روابط مالی و ارتباطات در حال توسعه، این ادغام و نزدیکی را ضروری ساخته است. (قلیف؛ محموداف، ۲۰۱۱).

در روند این ادغام مذکور سازمان های مالی بین‌المللی نیز نقش مهمی را ایفا می‌کنند. هدف اصلی این سازمان ها، از بین بردن فقر در تمام جهان، بهبود استانداردهای زندگی که با پروسه مداوم اقتصادی مشروط می‌شود، است (ابراهیم، ۱۹۹۲). در حال حاضر در ساختار نهادی و تخصصی روابط مالی بین‌المللی سازمان‌های بین‌المللی (صندوق بین‌المللی پول، بانک جهانی ترمیم و توسعه و....) و سازمان‌های منطقه‌ای و زیر منطقه‌ای مانند (بانک بین‌المللی ترمیم و توسعه آسیا، بانک توسعه آسیا، بانک توسعه اسلامی و ..) تشکیل گردیده‌اند. این سازمانها یک هدف نهایی به یکدیگر وصل می‌کند: تامین تمامیت و رشد همکاری در سیستم اقتصادی جهانی که دارای خصوصیات متضاد و پیچیده ای است. در میان این موسسات مالی بین‌المللی یکی از معتبرترین و با نفوذترین آنها صندوق بین‌المللی پول می باشد که کشور ایران از سال ۱۹۴۵ عضو این سازمان پولی و مالی جهان گردید.

اگر از اواخر قرن گذشته تا به امروز به مشارکت ایران در روابط حقوقی و اقتصادی بین‌المللی نگاه کنیم، دو خط اصلی در آن مشاهده می شود که یکی از اینها روابط با صندوق بین‌المللی پول است و دیگری نیز روابط با بانک جهانی ترمیم و توسعه می‌باشد.

های تازه‌ای علیه بانک‌های خارجی به دلیل همکاری با بانک مرکزی ایران، معین گردید. بر اساس قانون جدید، در هر ۶۰ روز یکبار به بانک‌های خصوصی و پس از ۱۸۰ روز تحریم‌ها علیه دولت و بانک‌های مرکزی کشورهای ثالث اعمال می‌شود (هوسنبال، ۲۰۱۶، ۱۱۸).

تحریم‌های متعدد دیگری در طول سال‌های ۲۰۱۲ تا کنون در مورد ایران اعمال شده است به عنوان نمونه، در فوریه سال ۲۰۱۲ حکم تصویب تحریم‌های بیشتر علیه ایران امضا شد. این فرمان انسداد تمام دارایی‌های دولت ایران و بانک مرکزی ایران و بانک مرکزی ایران در ایالات متحده را در بر می‌گیرد. همچنین آخرین بسته تحریم که در تاریخ ۱ ژوئیه - ۲۰۱۳ به تصویب رسید شامل سرمایه‌گذاری‌های خارجی در بخش‌های کلیدی اقتصاد ایران مانند برق، حمل و نقل دریایی، کشتی‌سازی و شرکت‌های ایرانی که شرکت‌های ایرانی و اشخاص حقیقی که در فهرست تحریم‌های آمریکا قرار دارد. هدف اصلی اسناد تحریمی آمریکا که بر علیه ایران اعمال گردیده است، تجرید کردن ایران در تمامی سیستم‌های مالی بین‌المللی می‌باشد. البته به این تحریم‌ها باید تحریم‌های افراد و سازمان‌های مختلف ایران را نیز افزود. با این حال، لازم به ذکر است که، توافق نامه تشکیل صندوق بین‌المللی پول به او امکان کنترل فعالیت‌های مالی دولت‌ها را می‌دهد و علی‌رغم تنش سیاسی بین ایران و آمریکا از سال ۱۹۷۹ صندوق بین‌المللی پول فرصت کنترل بازارهای مالی ایران را از دست نداده است (اتولنگی، ۲۰۱۴؛ پولاک، ۲۰۰۳).

تحریم‌های مشابه اعمال شده توسط آمریکا و شورای امنیت سازمان ملل متحد (حکم شماره: ۱۹۲۹، ۱۷۳۷، ۱۷۴۷، ۱۸۰۳) در برابر بخش‌های اصلی اقتصاد ایران و بخش مالی و بانکی آن از سال

جمهور وقت آمریکا، رهنمود مبنی بر قطع روابط تجاری با ایران را صادر کرد. در سال ۱۹۹۶ کنگره آمریکا ماده قانون خاص ضد ایرانی درباره تحریم‌ها علیه ایران را به تصویب رساند و دقیقاً در این قانون مقررات غیر سرزمینی ظاهر گردید. سپس در عمل مقرراتی که منعکس‌کننده محدودیت‌های انرژی، حقوق بشر و مالی در ارتباط با ایران که در موارد قانونی، به ویژه در حمایت از آزادی در سال ۲۰۰۶، تحریم‌های جهانی برای ایران در قانون سال ۲۰۱۰، و در قانون سال ۲۰۱۲ مربوط به محدودیت واریز پول به دفاع ملی که در آن تحریم‌هایی مالی علیه شرکت‌های ثالث که در چندین معامله با بانک مرکزی ایران انجام داده بودند، تثبیت مفصل خود را پیدا می‌کند.

طبق قانون تحریم‌های عمومی علیه ایران در سال ۲۰۱۰ دولت ایالات متحده آمریکا مجاز به اعمال تحریم‌ها علیه شرکت‌های دولت‌های ثالث که به شرکت‌های ایرانی کمک‌های با ارزش بیش از ۵ میلیون دلار ارائه داده باشد، اجازه تحریم داده شد. در تاریخ ۲۱ - نوامبر - ۲۰۱۱ وزارت خزانه‌داری آمریکا صلاحیت خود را که به موضوع «پولشویی» بخش ۳۱۱ قانون ضد تروریستی ایالات متحده آمریکا «درباره پولشویی که ایجاد ناراحتی می‌کند» مربوط می‌شد، مشمول ایران کرد که، در تمام بخش‌های مالی ایران از جمله بانک مرکزی ایران، بانک‌های خصوصی و شعبات آن‌ها، هم‌چنین سازمان‌های غیر ایرانی که برای سیستم‌های مالی بین‌المللی خطرناک و ریسک‌آور است، محدودیت اعمال کرد. مجدداً، در تاریخ ۳۱ - دسامبر - ۲۰۱۱ اوپاما قانون حدود هزینه‌های دفاع ملی در سال مالی ۲۰۱۲ را امضا کرد براساس این قانون محدودیت واردات و صادرات نفت و محصولات نفتی ایران، هم‌چنین به اعمال تحریم

باز سازی صندوق بین المللی پول در مورد ایران، تولید ناخالص ملی ایران ۳٪ در سال افزایش داشته و حدود ۹٪ از اقتصاد را خصوصی می‌کند. قراردادهای اصلی که ایران در آینده نزدیک با صندوق بین‌المللی پول و غرب امضا می‌کند مربوط به فروش محصولات نفت و گاز و صنعت نفت و گاز بود. همکاری ایران با صندوق بین‌المللی پول تاثیر مثبت بر فعالیت وی در اوپک داشته است.

پس از حذف جزئی تحریم ها روابط بین‌المللی ایران با صندوق بین المللی پول نیز در اجرای اقدامات مربوط به اجرای قانون در داخل کشور منعکس شده است. بدین معنی که قوانین ارز و بانکداری ایران و اساسنامه بانک مرکزی دستورات عمل‌های مستقیم برای روابط با صندوق را ارائه می‌دهند در ماده ۶، ۱۲، ۱۵، قانون ارز و بانکداری درباره پایه ایجاد روابط ارزی و مسائل دیگر با صندوق بین‌المللی پول تعهداتی که در نظر گرفته شده است همان گونه که در گزارش ماه فوریه سال ۲۰۱۷ صندوق بین‌المللی پول درباره دولت‌ها ذکر می‌شود، صندوق هر ساله، بر اساس ماده ۴ کنوانسیون‌های صندوق بین‌المللی پول، مذاکرات متقابل با اعضای خود برگزار می‌کند. در همین ماده در حوزه روابط ارز صلاحیت نظارت دولت‌های عضو صندوق بر رژیم نرخ ارز در نظر گرفته شده است.

در گزارش ۶۲/۱۷ صندوق بین‌المللی پول در ارتباط با ایران، مسئله با اهمیت حقوقی روشن شدن کلیدی توسعه اقتصادی و سیاست اقتصادی ایران در سال های آتی بود. از نظر ماده ۴ مبادله با ایران، از لحاظ روابط ارز مبادلات مشاوره های انجام گرفت که در ماده ۴ سند منتشر شده در ۲۴ فوریه ۲۰۱۷ گزارش هیئت مدیره صندوق، منعکس کننده نتایج بحث و گفتگو با مقامات ایرانی در

۲۰۰۷ از طرف اتحادیه اروپا نیز به طور یکجانبه به اجرا در آمده است. این تحریم های محدود کننده در مقررات شماره ۴۲۳، سال ۲۰۰۷ - شماره ۹۶۱، سال ۲۰۱۰ و تصمیم سال ۲۰۱۲، شورای اتحادیه اروپا گسترش یافته است. با این مقررات، می توان گفت که عملاً روابط دو جانبه و هم روابط چند جانبه اقتصادی و مالی بین اتحادیه اروپا و ایران بطور کلی متوقف گردیده است. در تصمیم سال ۲۰۱۲، اتحادیه اروپا، دارایی‌های موجود بانک مرکزی ایران در کشور های عضو اتحادیه اروپا مسدود گردید. علیرغم این محدودیت ها عملیات مالی صلح آمیز بانک مرکزی از جمله به فروش فلزات گرانبها، طلا و الماس، و همچنین به تولید مدال های ارزی برخورد نمی‌کند. توافق هسته ای ایران با گروه ۱+۵ در سال ۲۰۱۵ صفحه جدیدی از همکاری میان ایران و صندوق بین‌المللی پول را رقم زد و از ۱۷ - ژانویه - ۲۰۱۶، شورای امنیت سازمان ملل متحد، آمریکا و اتحادیه اروپا توافق کرده‌اند تا بسیاری از تحریم های اقتصادی علیه ایران را لغو کنند اما خروج مجدد آمریکا از توافق هسته‌ای سبب بازگشت همکاری ایران و صندوق بین‌المللی پول با حالت قبل شد. با این وجود بررسی اسناد نشان می‌دهد که در نتیجه تعمیق جهانی سازی مالی و توسعه یکپارچگی اقتصادی، ایران مجبور شد خود را به سیاست اقتصادی در نظم مورد نیاز موسسات مالی بین‌المللی تطبیق دهد (پسران، ۲۰۱۱).

در حال حاضر، پایه توافق اقتصادی و مالی بین صندوق بین‌المللی پول و جمهوری اسلامی ایران را، معاهده منعقد هسته‌ای بین ایران و پنج عضو دائمی شورای امنیت سازمان ملل متحد و آلمان معروف به ۱+۵ در تاریخ ۱۴ - ژوئیه - ۲۰۱۵، تشکیل می‌دهد. در نتیجه پیاده سازی برنامه عمل

۵-۲-۱. سازمان عمران و همکاری‌های منطقه‌ای

یکی از موسسات ادغام اقتصادی منطقه‌ای که در حال حاضر در ایران فعالیت می‌کند «سازمان عمران و همکاری‌های منطقه‌ای» است. این سازمان در سال ۱۹۸۵ بر پایه سازمان عمران و توسعه همکاری‌های منطقه ای تأسیس گردید که در آن کشورهای ایران، پاکستان، ترکیه شرکت داشتند. سازمان مذکور در سال ۱۹۶۴ توسط این سه تشکیل گردیده بود. با در نظر گرفتن تأثیر مهم روندهای ادغام (یکپارچگی) منطقه‌ای بر صحنه اقتصادی و بر حوادث سیاسی جهانی، ایران اساساً نیازمند ایجاد یک سازمان ادغام اقتصادی تازه است که عمدتاً از کشورهای مسلمان تشکیل شده است و فروپاشی اتحاد شوروی تأثیر قابل توجهی بر این خواسته می‌تواند، داشته باشد. پس از فروپاشی اتحاد شوروی، سازمان اقتصادی پیش گفته با عضویت جمهوری‌های تازه استقلال یافته از جمله: آذربایجان، ترکمنستان، قرقیزستان، قزاقستان، تاجیکستان، ازبکستان، و هم چنین افغانستان در سال ۱۹۹۲ جان تازه‌ای گرفت. این سازمان اقتصادی ۵/۷ میلیون کیلومتر مربع وسعت و ۳۰۰ میلیون نفر جمعیت داشت.

تا سال ۱۹۹۲، همکاری در چارچوب «سازمان همکاری اقتصادی منطقه ای» اساساً مشخصه دو جانبه داشت. بعد از داخل شدن هفت کشور و تصویب اساسنامه جدید فعالیت آن تسریع گردید. به عنوان هدف اصلی سازمان تأمین رشد اقتصادی و بالا بردن سطح رفاه مردم کشورهای عضو با استفاده از ظرفیت‌های اجتماعی و اقتصادی منطقه است (مهکویی؛ باویر، ۱۳۹۸، ۱۷۰). علاوه بر این، ایجاد زیر ساخت‌های ارتباطی، حمل و نقل، تکنولوژی و علم، فرهنگی، اجتماعی در منطقه،

مورد سیاست توسعه اقتصادی است که در دسامبر سال ۲۰۱۶ پایان یافته است (۹ دسامبر ۲۰۱۷). تکمله بین‌المللی که توسط هیئت مدیره صندوق بین‌المللی پول آماده گردیده اعلامیه مدیر اجرایی در مورد جمهوری اسلامی ایران، در جریان مذاکرات صندوق بین‌المللی پول با مقامات رسمی ایران برای صندوق مهم است که برای جلب سرمایه گذاران خارجی اصلاحات لازم در سیستم بانکی انجام شود.

در حال حاضر، بانک جهانی هیچ برنامه حمایت اعتباری از ایران ندارد. دلیل این، عدم پرداخت وام بانک به مبلغ ۶۹۷ میلیون دلار در سال ۲۰۱۳ است. با این حال، در دو دهه اخیر ادغام ایران به سیستم مالی جهانی از دید کارشناسان مثبت ارزیابی می‌شود. چون که، در این سال‌ها ایران به عنوان یک کشور، هم از لحاظ ژئوپلیتیک و هم از لحاظ جغرافیای اقتصادی، بیشتر با جهان انطباق داشته است. به عنوان مثال (ناظمان؛ اسلامی فر ۱۳۸۹)، در تحقیق خود «اقتصاد دانش بنیان و توسعه پایدار» یادآور می‌شوند که علی‌رغم کاهش شدید توسعه اقتصادی در نتیجه انقلاب و جنگ در دهه ۱۹۸۰، ایران در طول دو دهه گذشته سیاست گسترده‌ای برای صنعتی شدن دنبال کرده است.

۵-۲. مشارکت ایران در تنظیم روابط مالی موسسات مالی بین‌المللی در منطقه

در این قسمت، مشارکت ایران در تنظیم روابط مالی موسسات مالی بین‌المللی در منطقه بررسی می‌شود.

اقتصادی فعال و موثر با یکی از سازمان‌های با نفوذ بین‌المللی بنام سازمان همکاری اسلامی جایگاه مهمی دارد، این سازمان زیر منطقه‌ای ۵۸ کشور مسلمان را در خود متحد می‌سازد. این سازمان در سیاست جهانی دارای نفوذ کلام، موقعیت و موضع قابل توجه و محکم می‌باشد. هدف اصلی این سازمان همکاری اسلامی، ایجاد همبستگی و اتحاد میان مسلمانان جهان، ارتقاء و رشد سطح همکاری اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، میان کشورهای اسلامی فعالیت متحد جهت حفظ و حراست از استقلال، حقوق ملی، منافع ملل مسلمان است (و بر؛ آرنر، ۲۰۰۷). گاهی اوقات این نهاد را سازمان ملل متحد مسلمانان می‌نامند (تجدینی، ۲۰۱۲). این سازمان تا سال ۲۰۱۱ تحت عنوان سازمان کنفرانس اسلامی فعالیت داشت. در نشست دوره‌ای این سازمان در سال ۲۰۱۱ در شهر آستانه در قزاقستان، نام آن به «سازمان همکاری اسلامی» تبدیل گردید.

نکته قابل توجه در بحث قراردادهای مالی با این سازمان این است که هنجارها و ارزش‌های اسلامی در سیاست اقتصادی و مالی ایران به شکل ملموسی بزرگ و احاطه کننده است. این ارزش‌ها بیشتر در حقوق مالکیت، قانون مالیات و اصلی‌ترین آن‌ها در سیستم بانکداری که به خاطر ممانعت از بهره بانکی (آگاروال؛ یوسف، ۲۰۰۰). در برخی متون تحقیقی تاکید می‌شود که گویا این عامل مانع فعالیت ایران در سیستم اقتصادی جهانی و در نتیجه مانع ادغام آن می‌شود (رودرا، ۲۰۰۵، ۹۰). به نظر نگارندگان اتکای ایران به هنجارها و اصول حقوق مالی اسلامی (فقه) و انکشاف سیستم مالی و اعتباری بر همین اساس، بیشتر مقبول و موثر واقع می‌شود؛ چون که بانکداری اسلامی به عنوان عنصر جدایی ناپذیر نظام مالی اسلامی، شکل معاملات بانکی بر اساس

استفاده موثر منابع انسانی، انرژی، رشد همکاری‌ها در حوزه‌های: توریسم، محیط زیست، صنایع، کشاورزی، و فعالیت متقابل مسائل نظیر وارد اولویت‌ها گردیده است ایران در نشست‌هایی که در چارچوب سازمان برگزار می‌شود، از تمامی پیشنهادهایی که بر رشد اقتصادی تاکید دارد؛ پشتیبانی می‌کند و خود یکی از پیشنهادکنندگان در این زمینه است. به عنوان مثال در نشست دوم سال ۱۹۹۳ که در استانبول برگزار گردید، ضرورت ایجاد سیستم ارتباطات مخابراتی و حمل و نقل یکی از مواردی بود که بیشتر از طرف نماینده ایران حمایت گردید.

توافقنامه چارچوبی درباره همکاری تجاری در درون سازمان در تاریخ ۶ مارس ۲۰۰۰ در شهر تهران به امضا رسید. این توافقنامه ۱۵ ماده‌ای که بدون اعمال تبعیض میان طرفین مسائل مهم از جمله: تجارت میان شرکت‌های خصوصی و دولتی، رشد روابط تجاری با کشورهای دیگر، و تامین مالی روابط تجاری و... را تنظیم می‌کند. ایران در ۲۴ آوریل ۲۰۰۸ به این توافقنامه پیوست. بر اساس ماده ۵ توافقنامه، طرفهای متعاقد اطمینان می‌دهند که تجارت خارجی آنها، ساختار تعرفه، مقررات تجاری و بیمه، بانک، حمل و نقل، پیشنهاد کسب و کار و مشارکت، مسائل مربوط به مناقصه، ارائه شرکتها در مناطق و کشورها با هدف جمع-آوری اطلاعات در ارتباط با مدیریت و آماده‌سازی سایر خدمات درباره ایجاد شبکه اطلاعاتی تجاری سازمان همکاری اقتصادی به توافق برسند (کوزه‌گرکالجی، ۱۳۹۸، ۱۷۵).

۵-۲-۲. سازمان همکاری اسلامی

در سیاست خارجی ایران که با تاریخ، فرهنگ، عقاید دینی و آداب و رسوم خود که بخش مهم و جدایی ناپذیر جهان اسلام است، در همکاری مالی،

سرمایه‌داری در جهان، شکل‌گیری نظام بازار آزاد، موجب بسیج نظام بانکی اسلامی شد. ظهور منابع نفت و دلار در شرق اسلامی، بر ماهیت پویای روابط پولی و اعتباری تاثیر گذاشت. در عین حال، در تعدادی از کشورهای مسلمان به ویژه پاکستان، ترکیه، مصر، افزایش اقتصاد سرمایه‌داری به نیاز به سرمایه‌رایی منجر شد. با این حال، ممنوعیت ربا و بهره به بدهی، بدون شک باعث شد که به دنبال و کشف رویکرد جدید در این مبحث گردید. در نتیجه برخی از متکلمان مسلمان با رویکرد تازه‌ای به موضوع حرمت ربا (بهره پول) پیشنهاد تجدیدنظر و مدرن‌سازی در بحث پول و ربا کردند. در حالی که برخی از آنان از نیاز به سیستم بانکی براساس قوانین شریعت حمایت می‌کردند. به عنوان یک نتیجه، بانک توسعه اسلامی به عنوان پایان رویکرد دوم تاسیس گردید (بکمن، ۱۹۹۸؛ ناکاگوا، ۲۰۰۹).

۵-۲-۳. شورای همکاری خلیج فارس

روابط اقتصادی و مالی ایران با شورای همکاری خلیج فارس که شش کشور عربی را در بر می‌گیرد، نیز جای مهمی را در سیستم ارتباطات خارجی ایران اشغال می‌کند. شورای همکاری خلیج فارس که از طرف کشورهای: عربستان، کویت، بحرین، عمان، قطر، و امارات متحده عربی می‌باشد، در تاریخ ۲۱ مه ۱۹۸۱ در شهر الرياض عربستان تاسیس گردید. این سازمان یا شورا، فعالیت خود را عمدتاً در حوزه اقتصادی و مالی خلاصه کرده است و گاهی با نام «کشورهای تعاون خلیج» نامیده می‌شود، اهداف اصلی این شورا امور اقتصادی و امور مالی، تجارت، گمرک، توریسم، تنظیم مقررات مشابه در زمینه‌هایی نظیر قانونگذاری و مدیریت، مشارکت با بخش خصوصی صنایع، بهره‌برداری از معادن، کشاورزی، توسعه تکنیکی و علمی در

قانون اسلامی است. بر خلاف بانکداری سنتی، بانکداری اسلامی دارای تعدادی مزیت است. اول از همه، بانک اسلامی با معاملات مالی در بازار مقابله نمی‌کند، این نوع از اقتصاد بانکی نمی‌تواند تولید، تجارت و خدمات ممنوعه توسط اسلام بر اساس روش‌های محاسبه بهره را تامین کند. به عنوان مثال، تولید کالاهایی که منشا آن‌ها از گوشت خوک است، قمار بازی، نوشابه‌های الکلی و... رشته‌های تولیدی که بر پایه قوانین اسلامی ممنوع گردیده است، بوسیله بانک‌های اسلامی تامین مالی نمی‌شود.

در سال ۱۳۶۲ خورشیدی، قانون بانکداری بر مبنای اصول اسلامی یا بانک‌داری بدون ربا یا بهره، در ایران به اجرا در آمد و قانون مالی اسلامی توسط مجلس شورای اسلامی در همان سال تصویب شد و شروع به کار کرد. با توجه به اقدامات قانونی تصویب شده تا اسفندماه ۱۳۶۳ شدن تمام موسسات مالی کشور به اجرا در آمد. با این حال، اجرای کامل اصول و الزامات جدید برای تنظیم و کنترل بانکی عملاً بیش از پنج سال طول کشید و در اوایل دهه ۹۰ قرن بیستم تکمیل شد (اشرف؛ گیاشی، ۲۰۱۱). به عبارت دیگر، این قانون ایران که بصورت جدی بر مقررات اسلامی (فقه المعاملات) مبتنی گردیده است، فعالیت‌های بانکی با سیستم بهره را به طور قطع قدغن می‌کند. حتی حکومت، در این زمینه جهت تامین و اطمینان از شفافیت و جهت حفظ و حمایت مقررات قانونی در سال ۲۰۰۸ قانون مبارزه با پول‌های کثیف را به تصویب رساند (قانون مبارزه با پولشویی).

انتقال به روابط مالی و اعتباری مبتنی بر قوانین شریعت در کشورهای اسلامی، از جمله ایران، در نتیجه چندین رویداد مهم در نظام مالی جهانی صورت گرفته است. بنابراین ظهور اقتصاد

که کشورهای عربی در آن شرکت دارند بخشی از همکاری‌های مالی منطقه ای ایران محسوب می‌شود. در حقوق بین‌الملل به عنوان «توافقات قابل اعتماد» تلقی نمی‌شود. با وجود موارد فوق، بازیگران مهم بین‌المللی تاثیرگذار در شکل‌گیری قراردادهای مالی بین‌المللی ایران، موسسات منطقه‌ای اروپایی هستند. در این معنا ایران بیشترین قراردادهای مالی را با بانک‌های اروپایی دارد و بیشترین سرمایه‌ها را در این بانک‌ها سپرده-گذاری کرده است (نصیری چپانه، ۱۳۹۴، ۶).

۵-۲-۵. منابع مالی آسیا

در حال حاضر، در سیاست مالی خارجی رویکرد «تمایل از غرب به شرق» حاکم گردیده است. گرچه در روابط ایران با آمریکا و اتحادیه اروپا یک گرمی نسبی ایجاد شده است. در نتیجه ایران منابع مالی خود را از اروپا به بانک‌های آسیایی جذب کرده است. در سال ۲۰۰۸ ایران تصمیم گرفت که ارزهای خارجی که در بانکداری اروپایی داشت، به بانک مرکزی کشور و بانک‌های قابل اعتماد در آسیا منتقل کند. دلیل این تصمیم وارد کردن یک بند مبنی بر ممنوعیت منابع مالی نگهداری شده بانک ملی ایران در بانک‌های خارجی در بیانیه مشترکی که در پایان نشست آمریکا و اتحادیه اروپا در اسلوانی در ماه ژوئن همان سال منتشر گردید بود. در واقع ایران پیش نهاد اتحادیه اروپا را مبنی بر «مسدود کردن عوض مسدود کردن» را قبول نکرد (سعادت‌نیا، ۱۳۹۶، ۵). نمایندگان اتحادیه اروپا به ارگانهای حاکمیت ایران متعهد شده اند که اگر ایران فعالیت های غنی سازی اورانیوم خود را متوقف کند، تحریم‌های اقتصادی را لغو کنند اما در نتیجه واکنش تند ایران به این پیشنهاد، کشورهای اتحادیه اروپا و دیگر کشورها تحریم‌ها را افزایش دادند. در همان حال، اتحادیه اروپا

حوزه‌های دامداری و آب، تاسیس مراکز تحقیقات علمی، شراکت در امور تجاری، توسعه همکاری‌ها در دیگر عرصه‌ها تشکیل می‌دهد. فرایند های اطراف خلیج فارس، ایران را مجبور به اقدامات لازم برای حفاظت از امنیت ملی خود کرده است. به عبارت دیگر، مبارزه کسب نفوذ در خلیج فارس، همکاری‌های اقتصادی و مالی را به پس زمینه گسیل داده است و به جای آن عواملی رایج گردیده است که، تهدیدی جدی برای امنیت کشورهای منطقه است. اهمیت انطباق با ادغام منطقه ای، علیرغم موقعیت برتر اشکال قراردادی مالی در چارچوب اوپک و سازمان همکاری اسلامی، موقعیت مالی و ژئوپلیتیک اتحادیه اروپا نیز برای ایران کم اهمیت نیست (حبیبی، ۲۰۱۰).

۵-۲-۴. اتحادیه اروپا

بررسی اشکال قراردادی میان جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا هم از نظر اقتصادی و مالی و هم از نظر ژئوسیاسی جلب توجه می‌کند. از طرف دیگر با توجه به این واقعیت که روابط ایران و غرب اکنون در حال عادی نیست. در نظر داریم که یک بررسی جامع از ترتیبات معاهده‌ای مالی منطقه‌ای به امنیت مالی و اقتصادی منطقه‌ای، و این هم به نوبه خود، می‌تواند به تضمین امنیت همه جانبه و عمومی کمک کند. البته، همکاری منطقه ای با موسساتی مانند اتحادیه اروپا، بانک اروپایی ترمیم و توسعه و... به دلیل برخورد ایران با فرایندهای سیستم روابط بین‌المللی معاصر در خاورمیانه و هسته‌ای نسبتاً «یخ زده» است. از سوی دیگر این به دلیل برخی محدودیت های قانونی است که توسط قوانین مالی و بانکی داخلی ایران بر بانک‌های خارجی اعمال می‌شود. در واقع در این معنی که توافقنامه با موسسات مالی منطقه‌ای از جمله موسسات مالی و اعتباری، سرمایه گذاری و بانکی

رویکرد سیاسی، اقتصادی و ژئو سیاسی مربوط می شود. راه حل موفقیت آمیز آن در سال ۲۰۱۵ به دست آمد. بدین ترتیب، به منظور ادغام ایران در محیط مالی بین‌المللی، و فعالیت موثر آن در نظام اقتصاد بین‌الملل به عنوان یک عضو جامع حقوق در محیط مالی و به منظور ایجاد یک محیط مناسب برای سرمایه گذاری خارجی در مقیاس بزرگ در اقتصاد کشور، گامهای مهمی در سیاست خارجی رسمی ایران برداشته شده است.

۳-۵. چالش‌های قراردادهای قانونی جمهوری اسلامی ایران در روابط مالی بین‌المللی

قراردادهای بین‌المللی نوعی تعهد طرفینی است که بر ذمه ی متعاقدين می باشد. این قراردادها گاهی مالی و تجاری و گاهی غیر آن است. در صورتی که قرارداد بین‌المللی بین دولت اسلامی که دارای حکومت مشروع است با دولت های غیر مشروع اعم از اسلامی و یا غیر اسلامی در یک موضوع مالی منعقد گردد، شبهاتی را در پی خواهد داشت. این قراردادها گاهی توافقات مالی و گاهی معاملاتی بین الدول را تشکیل می دهد که هر دوی آن ها با چالش های فقهی مواجه می باشد. وضعیت مالکیت دول غیر مشروع بر اموال عامه خصوصا انفال، استفاده نامشروع از وجوه دریافتی توسط دولت های نامشروع و در نتیجه صدق اعانه بر متعهد و ... از جمله چالش‌هایی است که در این نوع تعهدات بروز نموده است.

قرارداد بین دولتهای اسلامی را برخی از فقهای امامیه لازم الوفا دانسته و آن را موجب تقویت اخوت اسلامی و اتحاد آنها دانسته‌اند. اینان آیاتی مانند «وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا» (آل عمران / ۱۰۳) را دلیل این مطلب می‌دانند (لاری،

پیشنهاد خصوصی سازی موسسات دولتی و اجرای سرمایه گذاری خارجی در آن‌ها، با عنایت به تضعیف محدودیت دسترسی سرمایه‌گذاران خارجی به اکثر سهام در همین شرکت‌های خصوصی سازی شده، در مسیر اجتناب از تحریم جهت گیری کرد. در ارتباط با تحریم ها، شرکت های سرمایه‌گذار جهت دوری از ریسک هنوز نتیجه دلخواه بدست نیامده است.

باید توجه داشت که جمهوری اسلامی ایران ایران برای تحرک بیشتر به سرمایه‌گذاری خارجی جهت ارائه تضمین موثر مربوط به امنیت سیاسی، حقوقی، اقتصادی و جلب سرمایه‌گذاران خارجی قوانین در سال ۲۰۰۲ به تصویب رسید. هدف اصلی این قانون، تصدیق گرایش جهانی شدن سیستم های اقتصادی بین‌المللی و با توجه به واقعیت عینی بر اساس توسعه ادغام اقتصادی در جهان و از جمله سازمان تجارت جهانی کشور، سازگاری با ساختارهای اقتصادی جهانی برای خدمت به منافع حیاتی مانند تقویت اقتدار در بازار های مالی و تجاری بین‌المللی تشکیل می‌داد (معیری‌پور، ۱۳۹۷، ۴).

در حال حاضر، مقامات ایرانی سعی دارند محیطی مناسب‌تر برای ضعیف محدودیت‌ها و خصوصی سازی شرکت‌های دولتی ایجادکنند تا فرصت‌های تازه‌ای برای سرمایه‌گذاری خارجی فراهم آید. تلاش های جدیدی با هدف خصوصی سازی برخی از شرکت های ملی در بخش انرژی متمرکز گردیده است. به نظر می‌رسد که در ایران جهت گسترش بخش خصوصی و کم کردن سنگینی بار نظارت دولتی، مجلس شورای اسلامی باید قوانین مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی را از نو باز بینی کند. هدف جذب سرمایه‌گذاران خارجی به ایران است. البته، راه حل مثبت این مشکل به طور مستقیم به

۱۴۱۸، ۲۲۲). گروه دیگری از محققین مطلق قراردادهای بین الملل چه با دولتهای اسلامی و چه غیر اسلامی لازم الوفا دانسته و وجه مشروعیت آن را چنین گفته‌اند: «کلیه قراردادها مشروط بر آنکه مخالف با موازین اسلامی نباشد در فقه اسلامی منشأ الزامات حقوقی هستند و در حقوق بین الملل اسلام از جایگاه پراهمیتی برخوردارند. اسلام تعهدات ناشی از قراردادها را تحت قاعده کلی لزوم وفاداری مطلق نسبت به قراردادها، تخلف ناپذیر شمرده و به این ترتیب قراردادها را به عنوان یک منبع حقوقی برای کشف تعهدات ناشی از آنها قرار داده است (عمید زنجانی، ۱۴۲۱، ج ۳، ۱۱۷). این کلام در تمامی قراردادها چه مالی و چه غیر مالی جاری است. اما آنچه در این تحقیق مورد بررسی می‌باشد قرارداد مالی و چالشهایی است که لزوم وفای به آن برای دولت اسلامی مشروع محقق می‌گردد. از جمله این چالش‌های می‌تواند به این مطلب اشاره داشت که مالکیت دولتهای نامشروع بر اموال عامه و مباحات چه حکمی دارد و از سوی دیگر اموالی که از مردم توسط دولت اخذ می‌گردد آیا شرعاً جایز است؟

دلیل مانعین معونه ظالم و اعانه بر اثم است. برخی از فقها معونه ظالم و حرمت اعانه بر اثم را قطعی به حساب آورده و ادله‌ی اربعه را دال بر این موضوع می‌دانند. اینان اجماع را قطعی دانسته و بیان داشته‌اند همان گونه که عقل مستقلاً به قبح ظلم حکم می‌دهد حکم به اعانه ظالم نیز می‌دهد آیات شریفه ۱۱۴ هود و ۵ مائده از دیگر ادله‌ی این گروه می‌باشد (روحانی، ۱۴۲۹، ج ۲، ۱۶۶). آیه اول نهی از میل به ظالمان داشته و از طریق مفهوم اولویت دال بر حرمت معاونت ظالمان در اثم است. آیه دوم نیز صریح در این موضوع است (مراغی، ۱۴۱۷، ج ۱، ۵۶۶). برخی از فقها از آنجا که آیه «وَلَا تَعَاوَنُوا عَلٰی

الْاِثْمِ وَالْعُدْوَانَ» (مائده/ ۲) که مستند اصلی قاعده است باب «تفاعل» بوده و دال بر مشارکت طرفینی می‌باشد، قائل به عدم حرمت اعانه شده‌اند» (ایروانی ۱۴۰۶، ج ۱، ۱۵). محقق خوبی نیز مطلق اعانه بر اثم را حرام نمی‌داند مگر در مواردی مثل اعانه ظالم که دلیل خاص بر حرمت آن باشد. وی معنای «تعاون» را اجتماع عده‌ای از اشخاص برای ایجاد یک امر خیر یا شر که از همه آنها با هم سر زند دانسته است. این به خلاف «اعانه» که عبارت از آماده کردن مقدمات کار برای دیگری تا او به طور مستقل آن کار را انجام دهد می‌باشد (موسوی خوبی، ۱۴۱۲، ج ۱، ۱۸۰). وی اجماع را نیز مضاف بر منقول، بودن محتمل المدرکی دانسته و فاقد اعتبار می‌داند. به علاوه در پاسخ به این مطلب که ترک اعانه بر اثم ترک منکر و ترک منکر واجب است بیان می‌دارد در صورتی این استدلال صحیح است که فرد علم به حصر دفع گناه در عدم اعانه داشته باشد پس اگر احتمال وقوع گناه ولو بدون اعانه فرد را بدهد عدم اعانه مصداق نهی از منکر نیست (موسوی خوبی، ۱۴۱۲، ج ۱، ۱۸۰). علاوه بر این، از آنجا که عدم جواز اخذ مالیات سبب به هم خوردن نظام مالی و تجاری کشورهاست پس امر دایر بین دو مفسده است؛ یکی اخذ مالیات بدون رضایت و دیگری برهم خوردن نظام مالی و تجاری بنابراین مفسده اخذ مالیات کمتر بوده و بر دیگری ترجیح و تجاری. بنابراین مغسله اخذ مالیات کمتر بوده و برد خواهد داشت. مؤید مطلب نیز کلام شیخ انصاری در پذیرش ولایت جائز در صورتی که با مصلحت بزرگتری مثل کمک به خلق خدا تزامم پیدا کند، می‌باشد. وی در این مورد می‌گوید: «این ولایت گرچه به ذات خویش حرام است اما ارتکاب آن به خاطر وجود مصالحی و دفع مفسدتی که اهم از مفسده حضور شخص در اعوان ظلمه است بی

این نهاد ضروری بنظر می‌رسد. با توجه به این واقعیت که روابط ایران و غرب در شرایط عادی سیر می‌کند ما تصور می‌کنیم که ترتیبات مالی منطقه ای می‌تواند به امنیت منطقه ای اقتصادی و مالی کمک کند و این هم به نوبه خود می‌تواند به امنیت کامل کمک کند. همکاری مالی منطقه‌ای ایران با کشورهای عضو اتحادیه اروپا و خود اتحادیه اروپا و هم چنین بانک ترمیم و توسعه اروپایی اهمیت ایران را در حل مسئله هسته‌ای در سیستم روابط بین‌المللی و فرایندهای سیاسی موجود در شرق نزدیک را در کوتاه مدت افزایش خواهد داد. این همکاری می‌تواند به بهبود قوانین مالی و بانکی داخلی و ادغام آن در سیستم جهانی از جمله اروپا کمک کرد.

در بخش اشکال حقوقی همکاری مالی ایران با دولت‌های عضو اتحادیه اروپا تا آغاز تحریم‌ها، موافقت نامه‌های: اعطای اعتبار بین‌المللی، اقتصادی، صنایع، همکاری‌های علمی و فنی و موافقت نامه‌های خاص اعتباری تشکیل می‌دهد و وجه مشترک همه این موافقت نامه‌ها یک طرفه بودن آنهاست. وجود عدم قطعیت‌ها و رویه‌های موجود در قوانین ملی (به عنوان مثال، گمرک و دیگر اقدامات قانونی) به عنوان عامل پیشگیری از همکاری مالی ایران با کشورهای عضو اتحادیه اروپا، انطباق نظام بانکی ایران با اصول اساسی قوانین مالی اسلامی (مثلاً: عدم پرداخت بهره در برابر وام) و بر این اساس ناسازگاری آن با فعالیت‌های بانکی اتحادیه اروپا فقدان یک چارچوب قانونی قراردادی با ایران در چندین کشور عضو اتحادیه اروپا، برتری سهم دولتی در اقتصاد ملی و ... عبارت می‌شود.

انطباق سیستم و اصول بانک داری ایران با شریعت اسلامی به عنوان مانعی در برابر عضویت ایران در موسسات تجاری جهانی ارزیابی می‌شود. برای

اشکال خواهد بود» (انصاری ۱۴۱۱، ج ۲، ۷۲). از مجموع آنچه در این مقاله بیان گردید معلوم است که قراردادهای مالی بین‌المللی با کشورهایی که دارای حکومتی مشروع به معنای اذن از سوی خدا متعال برای ولایت بر مردم نیستند با چالش‌هایی هم در ناحیه‌ی توافقات مالی و هم در معاملات مواجه خواهد بود.

۶. نتیجه

موضوع همکاری ایران با موسسات مالی بین‌المللی نیاز به بررسی بیشتری وجود دارد. این بدان معناست که، ایران قادر است مسائل توسعه اجتماعی و اقتصادی خود را حل کند، هم با هزینه‌های خود و هم با افزایش سرمایه‌گذاری خارجی خود. ایران باید با حفظ روحیه ملی خود، به نظام مالی جهان به پیوندد. در این موقع، مهمترین مسئله برای ایران این است که وارد ابعاد جدیدی از همکاری با موسسات مالی بین‌المللی شود که قادرند در برخی مسائل سیاسی و ژئوپلیتیک به امتیازاتی قانع شوند و در سطح نوین همکاری با موسسات مالی بین‌المللی که دارای امکانات فعالیت جهانی هستند، وارد شود. بهره‌گیری از خدمات و تجربیات آنها، کار و آماده‌سازی بر روی تضمین قوانین و برنامه فعالیت کامل با هدف جلب سرمایه‌گذاری خارجی به کشور، حمایت از ایجاد محیط سرمایه‌گذاری شفاف در کشور در عین حال، شکل اصلی حقوق روابط مالی بین ایران و موسسات مالی بین‌المللی به تدریج به قرارداد تضمین تبدیل می‌شود.

با در نظر گرفتن این که اتحادیه اروپا یک نهاد مالی منطقه ای قدرتمند بوده و در طی سال‌ها قسمت اعظم منابع مالی ایران در بانک‌های اروپایی نگهداری می‌شود، ادامه روابط مالی محکم ایران با

۷. سهم نویسندگان

کلیه نویسندگان به صورت برابر در تهیه و تدوین پژوهش حاضر مشارکت داشته‌اند.

۸. تضاد منافع

در نگارش و چاپ این مقاله تضاد منافع وجود ندارد.

حذف موانعی که در این جا فهرست شده است به ویژه برای جذب سرمایه‌گذاری خارجی به بخش‌های اولویتی اقتصاد (بخش نفت و گاز) احتیاج شدیدی برای توسعه محدود اقدامات قانونی ایران بر اساس استانداردهای بین‌المللی وجود دارد. البته اجرای چنین فعالیت هدفمند، در حالی که ایجاد مبنایی برای توسعه موثر اقتصاد کشور است. در عین حال، به علاقه‌مندی سرمایه‌گذاران خارجی برای سرمایه‌گذاری در اقتصاد کشور، به تامین مالی طرح‌های دراز مدت، به ایجاد اعتماد متقابل در روابط دولت و سرمایه‌گذار خارجی و مهم‌تر از همه به ادغام نظام اقتصادی ایران در نظام اقتصادی جهانی منجر خواهد شد.

منابع

منابع فارسی و عربی

- انصاری، مرتضی، کتاب المکاسب، جلد دوم، چاپ ششم، قم، منشورات دار الذخائر، ۱۴۱۱.
- ایروانی، میرزا علی، حاشیة علی المکاسب، جلد اول، چاپ دوم، تهران، وزرات فرهنگ و ارشاد، ۱۴۰۶.
- روحانی، سید صادق، منهاج الفقاهة، جلد دوم، چاپ چهارم، قم، انوار الهدی، ۱۴۲۹.
- سعادت‌نی نیا عارفه، توسعه مالی و آزادسازی مالی در آسیا: محدوده‌ها، موسسات و ترتیب، تهران، اولین کنفرانس ملی نقش حسابداری، اقتصاد و مدیریت، ۱۳۹۶.
- عمید زنجانی، عباسعلی، فقه سیاسی، جلد سوم، چاپ ششم، تهران، انتشارات امیرکبیر، ۱۴۲۱.
- کوزه گر کالجی، ولی؛ سازمان همکاری اقتصادی (اکو)؛ دستاوردها و چشم اندازها، مجله مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز، شماره شصت و نهم، بهار ۱۳۸۹.
- لاری، سید عبدالحسین، مجموعه مقالات، چاپ دوم، قم، موسسه المعارف الاسلامی، ۱۴۱۸.
- مراغی، میرفتاح، العناوین الفقهیة، جلد اول، چاپ نهم، قم، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۱۴۱۷.
- معیری پور سیروس، مقایسه بحران مالی جنوب شرقی آسیا و بحران مالی کنونی، تهران، مجموعه مقالات نوزدهمین کنفرانس سالانه سیاست های پولی و ارزی تحت عنوان: سیاست های پولی در رویارویی با بحران مالی (فرصت ها و چالش ها)، ۱۳۹۷.
- موسوی خویی، سید ابوالقاسم، مصباح الفقاهة، جلد اول، چاپ دوم، بیروت، دارالهدی، ۱۴۱۲.
- مهکویی، حجت؛ باویر، حسن؛ نقش سازمان‌های منطقه‌ای در کاهش چالش‌های منطقه‌ای؛ مطالعه موردی سازمان همکاری اقتصادی (اکو)، مجله سازمانهای بین‌المللی، شماره هفتم، تابستان ۱۳۹۸.
- ناظمان، حمیده؛ اسلامی فر، علیرضا، «اقتصاد دانش بنیان و توسعه پایدار (طراحی و آزمون یک مدل تحلیلی با داده‌های جهانی)»، نشریه دانش و توسعه، شماره سی و سه، ۱۳۸۹.
- نصیری چیانیه، کاظم و نصیری چیانیه، یوسف، نقش اراده کشورها در قراردادهای تجاری بین‌المللی در اتحادیه اروپا، تهران، نخستین کنگره بین‌المللی جامع حقوق، ۱۳۹۴.

منابع لاتین

- American University International Law Review, No.1, 1992.
- Nakagawa, R, «The evolution of Islamic finance in Southeast Asia the case of Malaysia», Journal of Applied Business Research (JABR), No.1, 2009.
 - Ottolenghi, E, The Pasdaran(Inside Iran's Islamic Revolutionary Guard Corps), First Edition, Washington, Publications the Foundation for Defense of Democracies, 2014
 - Pesaran, E, Iran's struggle for economic independence reform and counter-reform in the post-revolutionary era, Fourth edition, London, Publications Taylor & Francis, 2011.
 - Polak, J. J, An international economic system, First Edition, London, Psychology Press, 2003.
 - Quliyev, N.R; Mahmudov, M. M, «International financial relations-Baku Azərbaycan Devlet İqtisad Universitet ekshidiyyatı», <https://unec.edu.az/application/uploads/2015/12/89/maliya.pdf>, 2011.
 - Rudra, N, «Globalization and the Strengthening of Democracy in the Developing World», American Journal of Political Science, No. 4, 2005.
 - Tadjdini, A, «The Organisation of Islamic Cooperation and Regional Challenges to International Law and Security», Journal of Amsterdam LF, No.36, 2012.
 - Aggarwal, R. K & Yousef, T, «Islamic banks and investment financing», Journal of money credit and banking, No.1, 2000.
 - Amuzegar, J, The Islamic Republic of Iran reflections on an emerging economy, First Edition, London, Publications Routledge, 2014.
 - Ashraf, S. H & Giashi, A. A, «Islamic banking in Iran Progress and challenges», Journal of Business and Management Review, No. 830, 2011.
 - Beckman, R. C, «The international legal regime governing the safety of navigation and the prevention of pollution in international straits», Journal of Sing J Int'l & Comp L, No. 2, 1998.
 - Daniel D. B; David B. H, International Financial Institutions and International Law, First Edition, Netherlands, Publications Wolters Kluwer, 2010.
 - Habibi, N, «The impact of sanctions on Iran-GCC Economic Relations», Journal of Middle East Brief, No. 1, 2010.
 - Hosenball, M, «Anti-money laundering body urges more scrutiny of Iran -North Korea. Reuters», www.reuters.com/article/idUSL28843197, 2016.
 - Ibrahim F.I. S, «Human Rights Development and International Financial Institutions», Journal of

- Weber, R. H & Arner, D. W,
«Toward a new design for
international financial regulation»,
Journal of International Economic
Law, No.29, 2007.

